

1. ÚVOD

Trh s elektřinou byl v České republice postupně otevírán ve čtyřech etapách od 1. ledna 2002 a dokončen pro všechny zákazníky k 1. lednu 2006.

Jedním z nezbytných opatření pro postupné otevírání trhu a jeho dokončení bylo vytvoření nové legislativy, která celý proces umožnila. Za základní počínek lze označit vydání a nezbytnou průběžnou aktualizaci zákona č. 458/2000 Sb. (*energetický zákon*) včetně na tento zákon navazujících prováděcích vyhlášek.

Změna legislativy se tudíž nezbytně dotkla i problematiky elektrických přípojek, podmínek připojení a dodávek elektřiny. Dotkla se i požadavků kladených na umístění měřících zařízení spotřeby elektřiny u odběratelů – zákazníků, kteří nakoupenou elektřinu spotřebovávají.

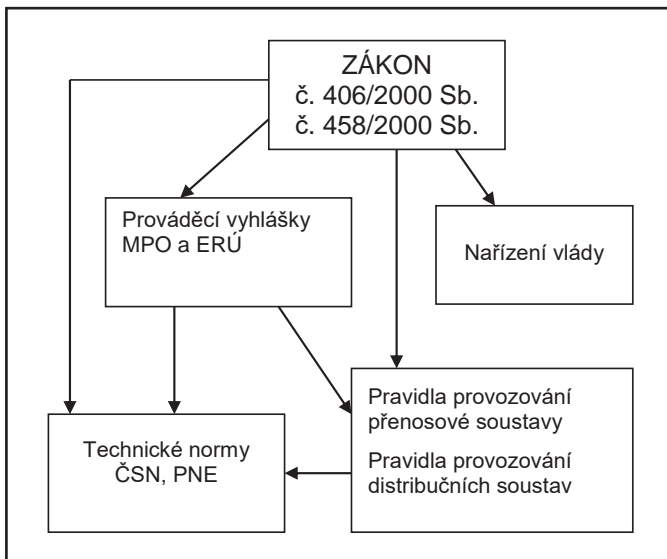
1.1 Legislativa v elektroenergetice

Legislativa v elektroenergetice je soubor právních předpisů a technických norem, které na sebe navazují. Nejvýše jsou postaveny zákony, na ně navazují prováděcí vyhlášky (případně nařízení vlády) a technické normy. Součástí této řady jsou i Pravidla provozování distribučních soustav a Pravidla provozování přenosové soustavy. Pro pochopení vazeb mezi těmito předpisy je důležité si uvědomit, kdo je zpracovává a vydává, aby bylo zřejmé, kdo tato pravidla určuje. Zákony navrhuje vláda, schvalují je obě komory parlamentu České republiky (poslanecká sněmovna a senát) a podepisuje prezident republiky. Vyhlášky vydávají příslušné orgány státní správy, např. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky (MPO), Energetický regulační úřad (ERÚ) a další, zmocněné k tomu zákonem. Vyhlášky podléhají mezirezortnímu připomínkovému řízení. Nařízení vlády schvaluje vláda, technické normy podléhají pravidlům stanoveným zákonem č. 22/1997 Sb. v platném znění. Pravidla provozování distribuční soustavy (PPDS) zpracovává a vydává příslušný provozovatel distribuční soustavy a jejich platnost je podmíněna schválením Energetickým regulačním úřadem. Energetický regulační úřad rozhoduje kromě jiného o udělení, změně nebo zrušení licencí a vydává také svá rozhodnutí včetně cenových. Systém legislativy týkající se elektroenergetiky je naznačen na obr. 1.

1.2 Zákon č. 458/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Právní rámec podnikání v energetických odvětvích, kterými jsou elektroenergetika, plynárenství a teplárenství, založený na principech tržní ekonomiky, vymezuje zákon č. 458/2000 Sb., *o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)*, který nabyl účinnost dne 1. ledna 2001. Zákon prošel od nabytí své účinnosti postupně řadou novelizací (dále jen „zákon“, „energetický zákon“ nebo „zákon č. 458/2000 Sb.“).

Energetický zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje v návaznosti na přímo použité předpisy Evropské unie podmínky podnikání a výkon státní správy v energetických odvětvích, jakož i práva a povinnosti fyzických a právnických osob s tím spojené.



Obr. 1 Systém legislativy v elektroenergetice

Předmětem podnikání v energetických odvětvích je výroba elektřiny, přenos elektřiny, distribuce elektřiny a obchod s elektřinou, činnost operátora trhu, výroba, přeprava, distribuce a uskladňování plynu a obchod s plynem a výroba a rozvod tepelné energie. Přenos a distribuce elektřiny, přeprava, distribuce a uskladňování plynu, výroba a rozvod tepelné energie se uskutečňují ve veřejném zájmu.

Podnikat v energetických odvětvích na území České republiky mohou za podmínek stanovených zákonem č. 458/2000 Sb. v platném znění fyzické či právnické osoby pouze na základě licence udělené Energetickým regulačním úřadem.

Licence se uděluje nejvýše na 25 let, a to na:

- výrobu elektřiny,
- výrobu plynu,
- výrobu tepelné energie.

Na dobu neurčitou se uděluje licence na:

- přenos elektřiny,
- přepravu plynu,
- distribuci elektřiny,
- distribuci plynu,
- uskladňování plynu,
- rozvod tepelné energie,
- činnosti operátora trhu.

Na dobu 5 let se licence uděluje na:

- obchod s elektřinou,
- obchod s plynem.

Licence se vyžaduje i na výrobu elektřiny ve výrobnách elektřiny s instalovaným výkonem nad 10 kW určené pro vlastní spotřebu zákazníka, pokud je výrobná elektřiny spojena s přenosovou soustavou nebo s distribuční soustavou, nebo na výrobu elektřiny vyrobenou ve výrobnách elektřiny s instalovaným výkonem do 10 kW včetně, určené pro vlastní spotřebu zákazníka, pokud je ve stejném odběrném místě připojena jiná výrobná elektřiny držitele licence.

Podmínky pro udělení licence vyplývají ze zákona č. 458/2000 Sb., podrobnosti o udělování licencí pro podnikání v energetických odvětvích jsou pak uvedeny ve vyhlášce ERÚ č. 8/2016 Sb., která nahradila od 1. 2. 2016 předchozí platnou vyhlášku č. 426/2005 Sb.

Jako výlučné pro celé území České republiky jsou vydávány licence na přenos elektřiny, přepravu plynu a činnost operátora trhu.

Poznámka:

Ustanovení, kdy a ve kterých případech je možno provozovat výrobu elektřiny, výrobu plynu nebo výrobu tepelné energie bez licence, jsou uvedeny v § 5 odst. 9 energetického zákona.

Ustanovení zákona vymezuje jak základní práva a povinnosti držitele licence v postavení dodavatele, tak i práva a povinnosti fyzických či právnických osob v postavení odběratelů – zákazníků. V této souvislosti je nezbytné zdůraznit, že nesprávným nebo neodborným výkonem licencované činnosti v energetických odvětvích může dojít k ohrožení života, zdraví či majetku osob jak v procesu výroby, přenosu a dodávky energií, tak i na veřejnosti, zejména v blízkosti provozovaných energetických zařízení.

Proto zákon jako jednu ze základních povinností stanoví držitelům licencí zajišťovat výkon licencované činnosti pouze osobami s odbornou způsobilostí a k výkonu licencované činnosti používat technická zařízení splňující požadavky bezpečnosti a spolehlivosti stanovené právními předpisy a technickými normami, v plynárenství i technickými pravidly. Povinnost vykonávat licencovanou činnost tak, aby nedošlo k ohrožení života a osob, majetku či zájmu na ochranu životního prostředí, vyplývá ze zákona pro držitele licence i z dalších povinností. Jejich závažné porušení může být klasifikováno jako důvod pro zrušení licence.

V dalších částech zákona společných pro všechny tři druhy energií (elektřina, plyn, teplo) je rozvedena působnost ministerstva, Energetického regulačního úřadu jako správního úřadu pro výkon regulace v energetice a též i dozoru v energetických odvětvích a povinnosti a práva operátora trhu.

Oblast elektroenergetiky je řešena zákonem v § 22 až 54. Je nutné připomenout, že odvětví elektroenergetiky představuje jednotný, vzájemně propojený systém zařízení pro výrobu, přenos a distribuci elektrické energie včetně odběrných elektrických zařízení, systém rozložený po celé ploše České republiky. Vzhledem k tomu, že elektřina je zbožím, které nelze skladovat, musí být v každém časovém období zachována rovnováha mezi výrobou a spotřebou zajišťovaná dispečerským řízením. Pro plynulou funkci těchto systémů jsou zákonem stanoveny specifické podmínky provozu a závazná pravidla vztahů mezi jednotlivými subjekty plnící své funkce v oblasti elektroenergetiky. Jedná se o výrobce elektřiny, provozovatele přenosové soustavy, provozovatele distribučních soustav, operátora trhu s elektřinou, obchodníky s elektřinou a zákazníky – neboli současně účastníky trhu s elektřinou.

V navazujícím pokračování této úvodní části příručky jsou přiblíženy základní vztahy dotýkající se provozovatele distribuční soustavy (distributora elektřiny) a odběratele elektřiny – zákazníka.

Poznámka:

*V průběhu postupného otevírání trhu s elektřinou byl konečný zákazník původně uvažován jak v kategorii chráněných zákazníků, tak i v kategorii oprávněných zákazníků. V souvislosti s úplným otevřením trhu byly obě tyto skupiny (kategorie) sloučeny do jedné, a to **zákazník**. Jde tudíž o celou strukturu zákazníků, od těch největších, jejichž zařízení je připojeno k přenosové soustavě, až po domácnosti odebírající elektřinu ze sítě nízkého napětí. Současně platný zákon č. 458/2000 Sb. používá již jen pojem **zákazník**, což se odráží v titulu i v následném textu této příručky.*

*Pro účely zákona se pod pojmem **zákazník** rozumí fyzická či právnická osoba, která nakupuje elektřinu pro své vlastní užití v **odběrném místě**. **Odběrným místem** se rozumí místo, které je připojeno k přenosové nebo distribuční soustavě a kde je instalováno **odběrné elektrické zařízení** jednoho zákazníka, včetně měřicích transformátorů, do něhož se uskutečňuje dodávka elektřiny.*

***Odběrné elektrické zařízení** zákazníka je zařízení sloužící pro konečnou spotřebu elektřiny; je připojené k přenosové soustavě nebo k distribuční soustavě, a to přímo, elektrickou přípojkou nebo prostřednictvím domovní instalace.*

Vybrané základní pojmy a jejich definice používané v legislativních předpisech týkající se elektroenergetiky jsou uvedeny v příloze 1 této příručky a případně i v textu kapitol příručky.

1.2.1 Dodávka elektřiny

Provozovatel distribuční soustavy (PDS) zajišťuje spolehlivé provozování, obnovu a rozvoj distribuční soustavy na území vymezeném licencí, umožňuje distribuci elektřiny na základě uzavřených smluv a řídí toky elektřiny v distribuční soustavě v reálném čase při respektování přenosů elektřiny mezi ostatními distribučními soustavami a přenosovou soustavou ve spolupráci s provozovateli ostatních distribučních soustav a provozovatelem přenosové soustavy.

Poznámka:

I když zákon č. 458/2000 Sb. nerozlišuje mezi provozovateli distribučních soustav, v praxi existují distribuční soustavy přímo připojené k přenosové soustavě (regionální distribuční soustavy) a distribuční soustavy připojené k jiné distribuční soustavě – lokální distribuční soustavy. Představiteli provozovatelů regionálních distribučních soustav jsou společnosti ČEZ Distribuce, a. s., PREdistribuce, a. s. a E.ON Distribuce, a. s.

Zákon stanovuje provozovateli distribuční soustavy v § 25 (kromě dalšího) povinnost připojit k distribuční soustavě každého a umožnit distribuci každému, kdo o to požádá a splňuje podmínky připojení a obchodní podmínky stanovené Pravidly provozování distribuční soustavy, s výjimkou případu prokazatelného nedostatku kapacity zařízení pro distribuci nebo při ohrožení spolehlivého provozu distribuční soustavy.

Na základě uvedeného tím vznikají zákazníkům zejména práva:

- na uzavření smlouvy o připojení a na připojení svého odběrného elektrického zařízení k distribuční soustavě, pokud splňuje podmínky připojení a obchodní podmínky stanovené Pravidly provozování distribuční soustavy a má k připojení souhlas vlastníka dotčené nemovitosti,
- nakupovat elektřinu od držitelů licence na výrobu elektřiny a od držitelů licence na obchod s elektřinou, nakupovat elektřinu z jiných států nebo na krátkodobém trhu s elektřinou organizovaném operátorem trhu,

- na dopravu dohodnutého množství elektřiny do odběrného místa za cenu uplatněnou v souladu s cenovou regulací,
- na bezplatnou volbu a změnu dodavatele elektřiny,
- poskytovat a rozúčtovat jiné osobě elektřinu odebranou zákazníkem prostřednictvím vlastního nebo jím provozovaného odběrného elektrického zařízení o napětí do 52 kV včetně (licence podle zákona č. 458/2000 Sb. na poskytování elektřiny jiné osobě se neuděluje – není vyžadována).

Z hlediska připojení odběrných elektrických zařízení k distribuční soustavě je zákazník zejména povinen:

- podílet se podle výše odebíraného příkonu na úhradě oprávněných nákladů provozovatele distribuční soustavy spojených s připojením svého zařízení a se zajištěním požadovaného příkonu (podrobněji viz kapitola 2),
- umožnit instalaci měřicího zařízení provozovateli příslušné distribuční soustavy,
- zajistit přístup k měřicím zařízením provozovateli distribuční soustavy,
- udržovat svá odběrná elektrická zařízení ve stavu, který odpovídá právním předpisům a technickým normám,
- provádět dostupná technická opatření zamezující ovlivňování kvality elektřiny v neprospekch ostatních účastníků trhu s elektřinou,
- při změně parametrů elektřiny upravit na svůj náklad svá odběrná elektrická zařízení tak, aby vyhovovala těmto změnám,
- na odběrných elektrických zařízeních, kterými prochází neměřená elektřina, nesmí být prováděny žádné zásahy bez předchozího souhlasu provozovatele distribuční soustavy,
- při stavebních úpravách distribuční soustavy nebo její části (včetně přípojek) umožnit změnu místa připojení, včetně změny umístění měřicího zařízení na veřejně přístupná místa. Dojde-li v důsledku stavebních úprav ke změně umístění měřicího zařízení, považuje se elektrické zařízení za ním za odběrné elektrické zařízení v majetku vlastníka nemovitosti; veškeré náklady na provedené změny hradí provozovatel distribuční soustavy.

Měřením, kterým se zjišťuje množství odebrané elektřiny zákazníkem, zajišťuje v distribuční soustavě příslušný provozovatel distribuční soustavy. Jakýkoliv zásah do měřicího zařízení bez jeho souhlasu je zakázán. Zákazníci mohou se souhlasem provozovatele distribuční soustavy pro vlastní potřebu a na svůj náklad osadit vlastní kontrolní měřicí zařízení, které musí být zřetelně značeno. Provozovatel distribuční soustavy má právo jednotlivé části měřicího zařízení zajistit proti neoprávněné manipulaci. Podrobnosti o měření spotřeby odebrané elektřiny obsahuje 6. kapitola příručky.

Elektřina je dodávána na základě písemné smlouvy. Smlouvou o dodávce elektřiny se zavazuje obchodník s elektřinou nebo výrobce elektřiny dodávat elektřinu vymezenou výkonem, množstvím a časovým průběhem jinému účastníkovi trhu s elektřinou a tento jiný účastník trhu s elektřinou se zavazuje zaplatit za ni cenu.

Kapitola 7 přibližuje náležitosti základních smluvních vztahů žadatelů o připojení a zákazníků s provozovateli distribučních soustav (distributory elektřiny) a obchodníky s elek-

třinou nebo s výrobcí elektřiny. Smlouva nabývá účinnosti dnem podpisu oběma smluvními stranami.

Odběr elektřiny bez právního důvodu nebo pokud právní důvod odpadl (odběr bez uzavřené smlouvy, jejímž předmětem by byly dodávka elektřiny nebo odběr v rozporu s uzavřenou smlouvou), posuzuje zákon č. 458/2000 Sb. v § 51 jako neoprávněný odběr elektřiny z elektrizační soustavy.

Na neoprávněný odběr elektřiny je (kromě dalšího) též považováno:

- připojení nebo odběr z té části zařízení, kterou prochází neměřená elektřina,
- odběr bez měřicího zařízení, pokud takový odběr nebyl smluvně sjednán,
- odběr s měřicím zařízením, na kterém bylo porušeno zajištění proti neoprávněné manipulaci (poškození plomby) a měřicí zařízení vykazuje chybu spotřeby ve prospěch zákazníka nebo byl prokázán zásah do měřicího zařízení.

Neoprávněný odběr elektřiny z elektrizační soustavy je zakázán. Neoprávněný odběr lze charakterizovat jako zcizení zboží dodavatele. Při neoprávněném odběru je osoba, která neoprávněně odebírala nebo odebírá elektřinu, povinna nahradit v penězích vzniklou škodu. Nelze-li vzniklou škodu stanovit na základě prokazatelně zjištěných údajů, je povinna uhradit škodu určenou výpočtem podle hodnoty hlavního jističe před elektroměrem nebo předřazeného jisticího prvku a obvyklé doby jejich využití, nedohodnou-li se obě strany jinak. Škodou jsou i prokazatelné nezbytně nutné náklady vynaložené na zjišťování neoprávněného odběru elektřiny.

Způsob stanovení výše náhrady škody za dodávku elektřiny při neoprávněném odběru elektřiny, za dodanou elektřinu při neoprávněné dodávce elektřiny a stanovení výše náhrady škody při neoprávněném přenosu nebo distribuci elektřiny je předmětem vyhlášky MPO č. 82/2011 Sb. v platném znění – podrobněji viz závěrečná část kapitoly 7. Provozovatel distribuční soustavy je povinen dle § 25 energetického zákona na základě žádosti obchodníka s elektřinou (§ 30 zákona) nebo výrobce elektřiny (§ 23 zákona) omezit, přerušit nebo ukončit distribuci (dodávku) elektřiny jejich zákazníkům při neoprávněném odběru elektřiny.

Poznámka:

Nejdůležitější legislativní předpisy pro připojení a dodávku elektřiny zákazníkům jsou uvedeny v příloze 2.

1.2.2 Elektrická přípojka

Elektrická přípojka (§ 45 zákona č. 458/2000 Sb.) slouží k připojení odběrných elektrických zařízení na úrovni distribuční soustavy nebo přenosové soustavy. Může tudíž odbočovat nejen od distribuční soustavy, ale i od přenosové soustavy; podle zákona není určena k připojování výroben elektřiny. Zřízení a provozování přípojky musí být v souladu se smlouvou o připojení a s Pravidly provozování přenosové soustavy nebo s Pravidly provozování příslušné distribuční soustavy.

Obecně platí zásada, že náklady na zřízení přípojky hradí ten, v jehož prospěch byla zřízena a který se tak stává jejím vlastníkem.

Ve smyslu novely energetického zákona provedené zákonem č. 158/2009 Sb. s platností od 4. července 2009 zřizuje elektrickou přípojku **nízkého napětí** (§ 45 odst. 2 zákona) na své náklady:

- a) v zastavěném území podle zvláštního právního předpisu provozovatel distribuční soustavy,
- b) mimo zastavěné území podle zvláštního právního předpisu, je-li její délka do 50 m včetně, provozovatel distribuční soustavy,
- c) mimo zastavěné území podle zvláštního právního předpisu, je-li její délka nad 50 m, žadatel o připojení.

Ostatní elektrické přípojky zřizuje na své náklady žadatel o připojení (§ 45 odst. 3 zákona).

Poznámka:

Zvláštním právním předpisem ve smyslu výše uvedeného je míněn zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). V tomto zákoně se rozumí:

- **zastavěným územím** – území vymezené územním plánem nebo postupem podle tohoto zákona; nemá-li obec takto vymezené zastavěné území, je zastavěným územím zastavěná část obce vymezená k 1. září 1966 a vyznačená v mapách evidence nemovitostí (dále jen „in-travilán“),
- **nezastavěným územím** – pozemky nezahrnuté do zastavěného území nebo do zastavitelné plochy,
- **zastavitelnou plochou** – plocha vymezená k zastavění v územním plánu nebo v zásadách územního rozvoje.

K zajištění bezpečnosti osob i majetku zákon ukládá vlastníkům elektrické přípojky (§ 45 odst. 5) zajistit její provoz, údržbu a opravy tak, aby se nestala příčinou ohrožení života a zdraví osob či poškození majetku, jinými slovy řečeno: udržovat ji ve stavu, který odpovídá technickým normám a právním předpisům.

Vzhledem k tomu, že provozovatel distribuční soustavy má k vlastní licencované činnosti odborně způsobilé pracovníky, ukládá mu zákon (§ 45 odst. 6) – pokud o to vlastník elektrické přípojky písemně požádá – povinnost za úplatu elektrickou přípojku provozovat, udržovat a opravovat.